

ZEMĪTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 34 (122)

1997. GODA 12. SEPTEMBRIS

CENA 5 SANTIMI

VIĻĀNU DŪMES PRĪKŠSĀDĀTŌJS JURIS TUČS:

— Šei beja kōrtejō Latgolas piļsātu mēru tikšonōs, kaidas reikojam ik mēnesi, nōkūšō — Preiļūs; dorba kōrteibas golvonī jautōjumi — idzeivōtōju sadzeives apstōkli, komunalī pakolpōjumi, socialō apryupe, nūdarbynōteiba un breivō laika problemas. Dīnas pyrmajā daļā nūdarbeibas nūtyka zālē, kur pīredzē un dūmōs dalejōs daudzi piļsātu dūmu priķšsādātōji, jo, byuteibā, leidzeigas problemas ir kai Ludzā, tai Bolvūs, Preiļūs, Krōslōvā, lai šōs piļsātas ir rajonu centri, kai arī Maltā, Kōrsōvā voi Zylupē, Leivōnūs voi Viļānūs,

kuras sevi uzskota par mozpiļsātōm. Vinā pajēmīni un eisā laikā mes nikō seviška napanōksim, bet ir jōstrōdoj.

Dīnas ūtrajā daļā ipazeistynōju cimeņus ar bazneicu, tōs un klūsera vēsturi — tagad jō ipašumūs atroduse vītu aptīka, dailomota meistaru dorbu veikaleņš, labdareibas bīdreiba »Atbolsts«, kuru pošaižlidzeigi voda Lilija Skarbņika: ceļu uz šejīni zina daudzi moznūdrūšynōti.

Nūslāgumā parōdējom sovu sakūptū stadionu, atjaunōtu HES uz Maltas upes, Meža muzeju, kur arī nūsaslēdzē šōs seminārnūdarbeibas.

JŌNS BROKS—EISĀGS

KRYSTIŠI AIZLYUDZ KŪPEIGI

Jau pagōjušajā godā Talsu krystišu draudzes, kurōs itylpst luterāni, baptisti un katōli, zynōdamas, ka nav sakrālū šķēršļu kūpeigi svinēt svātklus un lyugt Divu, ka krystišu religiskajā mōceibā un tradicejōs ir vairōk faktoru, kas jūs vinoj, bet mozōk, kas šķir, kūpeigi par aizgōjušajim aizlyudze arī kopu svātklus. Laika gaitā kūpeigi dīvkolpōjumi nūturāti, isvētejtūt Latvejas atbreivōšonas ceīņōs krytušajim veļteitū pīminekli »Kūklātōjs« un sakarā ar šūgod 28. junī nūtykušū, vysim zynomū tragedēju.

Arī šūgod Talsu krystišu draudzes vinojōs piļsātas Antiņu, Vōcu, Jaunviņu, Meža un Jaunajūs kopūs kūpeigi svinēt svātklus, tī nūtyka augusta beidzamajā sastdīnē un ar kuplu daleibņiku skaitu, beja evangeļiskōs luterāņu draudzes mōceitōjs Māris Ludviks, baptistu draudzes mōceitōjs Aivars Šķuburs, rajona un piļsātas katōļu draudžu prāvests Andrejs Mediņš un tautas noma direktore Biruta Skribāne.

Pēc goreigōs muzykas ivoda pasōkumu ar eisu uzrunu atklōja Biruta Skribāne, nūrōdūt, ka augusta beidzamajā svātclīnā mes ar mīlesteibā un pateiceibā uz Divu atvārtom sirdim un zidim pīmynam myužeibā aizgōjušūs pīdareīgūs un tyvīņikus. Pōrmaiņus, vins ūtru papylōdynōdami, runōja vysī treis prīsteri, lasēja gadējumam pīmārōtus fragmentus nu Svātajim Rokstim, izsacēja arī sovas dūmas par saleidzynūši eisū cylvāka dzeivī šamā zemē un gatavōšonūs uz nōkamū myužeibu. Mōceitōjs Aivars Šķubars atgōdynōja, ka laiceigais ir radzams, bet myužeiais naradzams un

myusim ar ticeibu, cereibu, mīlesteibu un pīdūšonu sovā šōs zemes dzeivē jōsavyrza uz myužeigū svātclīaimi.

Kopu svātklus var saukt arī par mīlesteibas svātclīm, jō taida pret aizgōjējim tod arī lykuse byut pī jūs atdusas vītom. Pesteitōjs myusus aicynoj — esit nūmūdā! Dzeivōsim bez tukšom iluzejom, bet ar atvārtom acim un sirdim, un byusim laimeigi, kod sajussim Diva pīskōrīni. Taidas dūmas, storp cytu, paude mōceitōjs Māris Ludviks. Prāvests Andrejs Mediņš nūrōdēja, ka šaidūs gadējumūs, kod myusu dūmas ir pī myužeibā aizgōjušim, ir svareigi, ka caur Evengeļeju par myusu šōs zemes gaitom uz myužeibu runoj Krystus. Mes bīži aizabyldynōjamēs ar laika tryukumu un asom pavērši pret sovom goreigajōm vajadzeibom, aizmērsuši arī tū, ka myusu priķšgōjēji kotru gaitu, kotru sovu dorbu sōce ar svātū Krysta zeimi. Bet myusim nav laika...

Vysī kūpeigi nu lapeņom dzīdōja kopu svātclīm pīmārōtas dzīsmes, tyka skaiteita krystišu klasiskō lyugšona »Tāvs myusu...«. Storp uzrunom un lasējumim beja goreiga satura instrumentali un vokali priķšnāsumi, kuri teišan beja sajyusmynūši un augstā mōkslnīcīcyskā leimīni. Par jim mes pateiceigi Ivai Surkolei (vijūle), Andai Freivaldei (vijūle), Lindai Feldbergai (flauta, vokals), Ligitai Kursīnai (vokals), Gunai Lukašenokai (varganis), Sandrai Iesalniecei (vokals, varganis) un arī prāvestam Andrejam Mediņam (vokals).

Ar svātū izadūšonūs un sekmeigu nūrisi, kuru veicyņōja arī lobais laiks, asam spārūši vēļ vīnu sūleiti krystišu vineibas vērzīni.

Attālā: ainas nu F. Trasuna muzejmōjās »Kolnasāta« picu godu jubilejas svineibom.

K. ULMAŅA 120. GODADINĀ

Latvejas Zemņiku savīneibas Preiļu rajona nūdaļa Kārļa Ulmaņa 120. dzimšomas dīnā 4. septembrī aicyņōja uz atmiņu pēcpusdīnu zālē, kū vismīleigi beja atvēlējuse vītejō vaļsts gimnazeja. Uz galdenim pī skotuves te beja salyktas vītejō vēstures un mōkslas muzeja sagatavōtōs vitrinas boltūs rāmūs, kuras stōstēja par prezidenta dažaidim Latgolas apmeklējumim (Vīneibas noma atklōšonu Daugavpīli, Pļōves svātclīm Rēzeknē un daudzim cytīm), tymā skaitā arī vīsōšonūs Preiļūs, kuras laikā isvēteita pamatskūla un bejuse tikšonōs tūlaik skaisti uzpūstajā pīlī, kur beja izvītōta lauksaimņiceibas skūla.

Atceres pēcpusdīnas ivodā LZS rajona nūdaļas priķšsādātōja vītņiks Ontons Rancāns eisumā informēja par svareīgōkajom aktivitatem vaļstī sakarā ar K. Ulmaņa jubilejas svineibom, jys arī vadēja pasōkuma nūrisi. Tū ar vijūles solo klavīru pavadējumā ivadēja Preiļu muzykas skūlas audzēkne un jōs skūlōtōja, tod par K. Ulmani kai vaļstsveiru,

dūmōtōju un cylvāku, jō nūpalnym Latvejas vaļsts topšonā un nūstyprīnōšonā stōsteja gimnazejas vēstures skūlōtōja Natālija Pīzele. Par K. Ulmaņa braucīnim uz Latgolu, Preiļu apmeklējumim un cylvākim, kas tū vēļ atgōdoj, beja tykušis ar vodūni informēja muzeja zynōtniskō leidzstrōdneica Regina Pastare. Vēļ spēlēja muzykas skūlas pōrstōvi (jūs uz šū pasōkumu beja sarūsynōjis pasnēdzējs Aļberts Vucāns), tod nūslāgumā rajona centralōs bibliotekas vadeitōja Ināra Batarāga ipazeistynōja ar jaunōkajōm grōmtom par K. Ulmani, jō runom un rokstim, kas ir bibliotekas apmeklōtōju reiceibā un beja uzlyktas īpaši sagatavōtā stendā.

Pēc tam vysī pasōkuma daleibņiki tyka aicyņōti uz skūlas īlu 11 — uz kafijas tasi te naseņ īreikōtajā gon LZS rajona nūdaļas, gon vēļ divu organizaceju — »Glōbit bārņus« un Patārātōju interešu aizsardzeibas kluba kūpeigajā apsamesšonōs vītā, kur īpasazyna ar šūs organizaceju jau paveiktū un nōkūtnes plānim, apskatēja fotoaitālus.

Attālā: Talsu krystišu konfesejas aizlyudz par myrušajim. Centrā — luterāņu mōceitōjs Māris Ludviks, nu jō pa kreisi prāvests Andrejs Mediņš un pa labi baptistu mōceitōjs Aivars Šķuburs. Foto Valdis FRĒLIHS

REDKOLEGEJA: Valija Berkina — Jākubpiļš, Jōns Elksnis — Latgolas Kultūras centra izdevnīceiba, Pīters Gleizdans — Rēzekne, Jōns Kokins — Daugavpils, Anita Petkune — Krōslova, Ontons Rancāns — Preiļi, Ontons Slyšāns — Bolvi, Viktors Trojanovskis — Ludza, Pīters Zeile — Reiga, Jōns Žugovs — Reiga, ōrzemu biroja vadeitōjs — Aļberts Spōģis Minstere

ILZE LŌZE

VOSORA LUBŌNA KLŌNMOLĀ SAULES UN VĒSTURES ELPAS SKOVĒS

Šo goda augusta pirmajā dekādē Latvejas Universitātes Latvejas vēstures institūts beja devis iespēju Rēzeknes Augstskūlas Humanitārās zinātņu fakultātes 3. kursa studentiem — nōkūšajām kultūrvēsturniecēm praktizēt arheoloģiskos apzinošanos darbā. Tyka izvēlāta īpoša vīta īmaņu apgyūsonai, prūti — Borkovas, Meirānu un Dagumniku apkōrtne saisteībā ar Lubōna rītu pikrastes un nu tō iztakušos Aivikstes krostu senos apzinošanos pādu pētnīceību.

Naparosti augstais yudiņa leimiņš Lubōna azarā tympus Meirānu un Zvidzēnas dambam, prūtas, naļōve īsavērt azara senōkōs pikrastes apmetnēs, kas beja aplyudzušas taipat kai pyrms 30 godim, tūmār darbī rītēja spraigā atmosferā, apmeklējūt zinomūs arheoloģiskūs objektus un atklōjūt jaunus, leidz šam vēl nazynomus.

Laseitōjim ījōtgōdnoj, ka pyrmī specialī arheoloģiskos apzinošanos darbī Lubōna azara rītumpikrastē nūtykūši jau 1962. goda novembrī — decembrī, kod šūs ryndu autore, vērzūtīs pa Meirānu kanala damba uzbrūrumu, klōnmolā atklōja pyrmos senējos aizvēsturiskos apmetnes un vydušlaiku fermu voi cīmu vītas. Zeimeigōkōs nu tōm beja atzīmētās lēlstrōdu cīmā, divas cytas Lisenes tyvmā Vītolīņu un Apeščuku mōjom pīdarūšūs zemu teritorijā.

Lisene ar sovom senējom lynu mērcēsonas vītom, saucūt jū par Lisīņu, Lisīnu, bet varbyut tūmār laikam par Liseni, kai tū darējuse Kelina Klāna

romanā »Slota no fireļa mirtēm«, senōtnē bejuse vyasai apzēivōta vīta. Akmiņa laikmatā Lisenes lejas golu, tagad nūplyudzušos klōnu teritorijas, apzēivōjušas kai agrō, tai ari videjō neolīta cilēti. Jau upi iztainsnojūt meliorācijas un Lisenes slyžu celtnīceības laikā arheoloģim izadevēs atrast papylnam gon kaula harpunas, gon ari bultu uzgalys.

Borkovas klōnmolā storp dzaltonīm mīžu laukim un ryupeigi sakūptūs zaļys pļovu sīna rytulim, typat kūkim un kryumim apaugušos Lisenes tyvmā aizvīn vēl apkōrtni var vārēt nu 10 metrus augstō Aizkōrklu piļskolna — tū registrējis vēl K. V. Lovis, bet 1926. goda 10. jūnī uzmērējis un fotografējis pazeistamais piļskolnu pētnīks Ernests Brastīnš. Publikaceju var atrast 1928. goda Pīminekļu valdes izdevumā par Latgolas piļskolnim (150.—151. lpp.).

Aizkōrklu piļskolns bejis vyasai sen apzēivōts, īspējams, ka pēc tam, kod Lubōns, paceļūt leimini, izspīde nu tōlaika ūzulu un cytu lopu kūki mežim, tagadejōm klōnu vītom akmiņa laikmata apzēivōtōjus. Par tū līcynoj atrostōs, bez pūdņika ripas darynōtūs trauku lauskas, kai ari akmiņa cērva fragmenty.

Ka klōnmale ari Lubōna dīnyvdrītu mu pikrastē bejuse apzēivōta tōlā senatnē, informaceju varēja snygt jau prakšē asūšō 3. kursa studente Renāte Zvidre.

Tropu upeites ītakas vītu ar īspējamos akmiņa laikmata apmetnes klōtybutni tūpūšos kultūrvēsturnīcās navarēja

apskatēt, jo nu Zvidzēnas damba skotūtīs atsaklōj neparosts skots — pōrplyudušō un pībrīdušō upeite ar yudiņa nūkailynōtīm bārzīm bez golūtnes tai vin prasēja skaidrōjumu: kas tod ir nūtīcis, ka klōnūs vairs napļau sīnu un arheoloģi vairs nateik pi sovīm pētnīceības objektim?

Tūtīs Aivikste ar sovū tecējumu, tōs lobaīs krosts, kurs nūsaslēpīs vacō cela dīžūzulu ānā, tai vin aicyņōja praktikantes apsekōt.

Nu Vysagola (Brakoļu) piļskolna, kurs pasaceļ vysus 115 metrus vērs jyuras leimiņa, aiz Aivikstes pļovom pasaver taidš skota plašums, ka tai vin līkas, ka nu šō kolna kauprīs atdaleitū ar grōvi piļskolnu (tagad aizplyudīs) tik tīšam apzēivōja tī, kam jau īpoši beja jōsōc sorgōt sovī īpašumi.

Kūrmuļu rokumūs piļskolnā šō goda studentu praktikantu savōktōs seikōs trauku lauskas līcynoj, ka ruseība šeit bejuse jau vydušlaikūs, jo lauskas pidar traukim, kuri izgatavōti ar pūdņika ripas paleidzeību. Sei ir jauna informaceja, jo Ernests Brastīnš, kurs šū piļskolnu uzmērēja 1926. goda 12. jūlī, nūrōda, ka atrūnamas tīkai bez pūdņika rypas darynōtu trauku lauskas. 1913. godā veikti izrokumi līcyņōja, ka te bejis ar bolkom izlykts aizsorggrōvs un ka atrostōs senlītas bejūsas attīcyņojamas uz 9.—12. godsymtu.

Tymšos aramzemes plašumi piļskolna pakōjē nūrōdēja, ka apzēivōta tykuse ari pakōjē, brīsmu breidī aizsaslēpūt aiz

piļskolna kūka sīnom un īspējamīm terasveideigim nūcītyņojumim.

Tūmār ari šys piļskolns, taipat kai Aizkōrklu, gaida sovus pētnīkus, voi jī naatsarass šō goda praktikantu vydā — vēl pōragri sprīst, tūmār Augstskūlā nūlaseitōs īvodleķejas par Latgolas arheoloģeju davyušas praktikantem pyrmōs zynōsonas, un jōs jau sovā storpā pōrsprīz par apskotomō arheoloģiskō objekta vērteību un nūdereigumu senējū latgaļu zemu pētnīceībā.

Jaunas apmetnes un saimnīceību vītas vydušlaikūs atklōtas kai Švāna, tai ari Meirānu tyvmā, gon godsymtīm nūortas, gon ari pūsteitas saimnīciskūs darbūs, tūmār īzeimejūt senējus ceļu virzīņus.

Nedeļas ilgō prakse Borkovas un Kolnagola klōnmolē, kai ari Aivikstes lobajā krostā, ikdīnā nūstaigojūt 10—15 kilometrus, vītejus īdzeivōtōju ryupeiga izpraseišona, zīņu pīraksteišona, jaunu arheoloģejas objektu meklējumi un atrāšona — vysš tys bogōtyņōja praktikantes, īsaitūt tik teišam arheoloģiskō kultūramontōjuma apzinošonā un fiksēsonā.

Jōtzeist, ka Rēzeknes Augstskūlas Humanitārās fakultātes studentīm īterese par arheoloģeju tik teišam jōtzeista, jo Latvejas teritorijai pēc tōs leluma, apzēivōtōju skaita un bleivuma, napīcīšami 68 akadēmiskī izgleitōti arheoloģi. Kaidas Eiropas mārūga konvencejas Latveja kai valsts var paraksteit par kultūrvēsturiskū objektu

aizsardzeību, pi kurīm pīskaitami ari areoloģiskī, jo leidz šam naasam bejūsī spējeigi pat nūdrūšynōt kotra rajona kultūras nūdaļā un muzejā (izjamūt Bauskas, Cēsu un Rēzeknes) vītas augstvērteigim arheoloģejas specialistīm, kam ryupātu šūs objektu aizsardzeība un kas byutu spējeigi, taipat kai šos vosoras praktikantes, atstomt krāslu nu dorba goda un savōkt sevi lauku darbam, nažālōt ni kōjas, ni ari zynōsonas. Ir jōtgōdnoj, ka arheoloģi tykat ryupeigi jōapvyuca, kai tū dora vysos myusu planetas civilizātōs valstīs.

Augusta saulainō gaisūtne Lubōna klōnmolā, sakūpteiba borkovīšu laukūs un pļovos, Aivikstes krostu vacūzulu krōšnoms, Lubōnas vydusskūlas skūlōtōjas Karinas Evaldes leķeja par Lubōna nūvodu, Dagumniku skūlas vismīleiba, tī uzaturūt prakses laikā, pasateicūt direktores Loginas ījyuteibā, sastoptū un appraseitū cylvāku laipneiba, ojektu apskots un jaunu atklōsona — vysš dūs jaunajōm praktikantem īrūsmes profesijas apgyūsonā, izmontojūt ari arheoloģejas nūzeimi Latvejas kultūrvēsturiskō montōjuma apzinošonā un saglobōsonā.

Attālūs: Rēzeknes Augstskūlas Humanitārās fakultātes studentes Inga Sejāne, Kristīne Krūmiņa un Renāte Zvidre kūpā ar roksta autori Ilzi Lozi Vysagola piļskolnā; arheologus naretī sauc ari par kurmeišīm, jo šūs dzeivnīceņu rokumūs var īgyt vērteigu informaceju.

K. RUČS

»VĒSTURES MOZAIKAS« POPYLDYNŌJUMĀ

Sirsneiga pateiceiba par myusu vēsturnīka T. Pūisāna grōmotu »Vēstures mozaika« — pamateigs izdavums! Varbyut tūmār par daudz akadēmiskis un filozofisks, videjam laseitōjim byus gryuši saprast. Nav īspējams komentēt vysu grōmotu, minēšu tīkai dažus apsvārumus kai popyldynōjumu.

Sōcūt ar 142. loppusi T. Pūisāna grōmotā ir daudz par marksismu un komunismu. Markss asūt sacējis, ka jys ir Markss, navys marksists, tai napikryta sovas mōceības komentēšonai. Kaidš luterāņu mōceitōjs (Vurmlands) apgolvoj, ka ar sovū pīvīļceigū mōceību nagribējis vys glōbt cylvākus, bet pazudynōt: jys beja zēids, krīsteišs kalvīnismā un varbyut teišī Kalvīnisms ir jō pretrelīgiskuma īmasls. Predestinācijas mōceībā aļvīnisms uzskota, ka Dīvs vīnu daļu cylvāku nūlēmīs dabasim, ūtru — pazudynōsonai naatkareigi nu tō, kai tī byutu dzeivōjuši. Kotram gribīs zynōt, kaidai daļai pidar un tū atklōjūt vērszemes dzeive. Jo cylvāks ir bogōts, jam labī klōjas — tei ir zeime, ka byus dabasūs, bet jo proletarīts (nu latņu vōrda prolis — izlykts bārnš, jō vacōkim naasūt īspējams tū uzurēt), taitod tryuceigs un dzeivoj pūstā — byus pazudynōts. K. Markss atmete taidu naitaisneigu Dīvu un īsaklīdze: »Steh auf, du, verdantes Volk!« Lēnina revolucejas laikā tukōja: »Vstavai, podnīmaisija, prohļatj narod!«, bet 1940. godā jau dzīdōja »...rabočj narod!« Tagad

laikam ari tys atmasts, jō sovetu strōdnīks vairs nabeja »proklātais« voi »izmontōts strōdnīks«, bet breivys, jys dzīdōja, ka nav zynoma cyta zeme, »gdē tak voļno dyšit čelovek«.

K. Markss dzeivōja un nūmyra Londonā, paglobōts tōs prikšpīšlātas kopsātā. Pamasts, pusaizkritīs kops, tū apmeklēja sovetu ministri, cyti... un atstōja nauptūstu.

Jōpīmīn ari apslēitō paradize vērs zemes, kō pamatā ir zēidiskō mentalitate. Jezu Krystu zēidī gaideja kai laiceigū valdņiku — atbreivōtōju nu tōlaika antikū rōmīšu jyuga, lai uzkundzātūs cytom tautom, kai varūni, bet Krystus napikryta un tyka pikolts krystā.

Pījamūt varbyuteibu, ka taida paradize vērs zemes reiz nōktu, valstis zustu un byutu jōtzeist, ka cytom paudzem byutu jōit būjā, jōkreit par upeim teroram. Kas tod ir naitaisneiba, nažēleiba — Dīva lykumi voi cylvāku ōrprōts? Francū revoluceja beja liberālu, tys ir, ryupniku un tērgōtōju sasaceļšōnōs pret tai sauktajīm aristokratim; apkōvuši apmāram miljonu francū, jī skali izklīdze saukļus: brōleiba, taitaisneiba, vinleidzeiba. Eistīneībā, nikod nabeja taida tymsa un apspīdēju godsymta, kai pagōjušais — 18. Rodōs proletariats un īsadaga jō revolucejas, sevišķi 1848. godā, kas nūsaslēdze ar boļševiku revoluceju Krivejā. K. Markss sovū »Komunistiskū manifestu« uzrakstēja Francejas proletariata revolucejai, bet

kod 1848. godā proletariata revoluceja uzlīsmōja Austrejā, tai jys raksteja uzsaukumu, kurā mōte dzemdeitōja beistās nu sōpem, bet kod pīdzymst bārnš — vysī laimeigi un pīceigi; tai proletariata revolucejai jōapsyt kapitalisti, pēc īspējas nažēleigōk un dreizōk, lai saeisyntū jūs sōpes — dzims jauna proletariska sabīdreiba, kurā vysī byus laimeigi un pīceigi. Šū K. Marksa uzsaukumu soveti napublicēja.

Proletariata revolucejas apdraudāti liberāli sasašķēle, maklādama sabīdrōtūs, daļu pīsavīnōja bazneicai. Pāvests Leons XIII izdeve encikliku Rerum Novarum. Kas to gribējis šū pāvestu nūindēt...

Grōmotā mynāts vōcu filozofs Feierbahs kai ateisma pamatīcejs. Jys un K. Markss, kas uz jū baļstējōs, varbyut nabeja ateisti, bet panteisti, tys ir, atzyna navys Dīvu Radeitōju, kai kristīši, bet pošu dobu, kas myužēiga un nardeita, cylvāks ir dobas krūņš tamā nūzeimē, ka ir vysateisteitōkais tōs lūceklis, tōpēc pats asūt Dīvs. Lenins tō vītā izgudrōja materiļu.

Sovetisms sabruka ar vysu sovū materialismu, pats nu sevis, jo taču nabeja uzbrukumu nu ōrpuses, ni ari tautas sasaceļšona ikšpusē. Bet Krystus breidynōja: kod vīns valns padzeits, var atsagrīzt ar septenim. Voi komunisms ir utopeja? Sovetisma sabrukums pīrōda pretejū. Par taidu var sapnōt, kamer nav varas un sabīdriskōs atbīldeības, tīkleidz taidas pasarōda, sōcas dzymtbyušona un cytas apspīšōnas. Pret sovetim vārstas dzīsma »Kas tī taidi, kas dzīdōja...«, »Malna čyuska jyurā maļ myltus...«, bet tōs tauta sacerējuse jau pyrms boļševisma!

Jau pīmynātās luterāņu mōceitōjs apgolvoj, ka Lenins bejis pat

Anglejas breivymurnīku ložas vadeitōjs. Lai, tūmār jōzyna, ka breivymurnīceības pamatā ir judaizms, kas katedraļu vītā grib atjaunōt Solomona templi. Hitlers zēidismu apkarōja ar tū pošu breivymurnīceību, nūnōce trejstyurī: pret zēidu Rūzveltu, gruzīnu Stalīnu un Anglejas breivymurnīkim un tōdēj vīn beja jōzaudej kars. Angleja pazaudēja sovū flotī, kolonejas un pasaulā dominaceju, sorkonarmeja Berlīnes īkarōšonā 100000 kritūšū, bet panōce Vōcejas sadaleišonu un sorkonōs Austrumvōcejas nūdybynōšonu. Apsavinōšonōs nūtyka bez nīvīna šōvīņa.

Latvejas vēsture vīnupiseiga un ar krīvysku nūslicī, Reigas veiskups Aļberts raksturōts kai vardarbeigs, bet Vydušlaikūs ari jys tyka gūdynōts kai svātais. Voi tod bazneica tai izaturātu pret vardarbeibu? Pasarōdēja luteranisms, tū vysu atmete. Veiskups Aļberts nūdybynōja Livoneju (Līvu zemi), veļtēja Dīvmōtei, kū apstyprynōja ari pāvests Inocents III, Laterana IV koncīls 1215. godā. Aļberts I un jō pēcteči napōrtraukti karōja ar Teitōņu, vēļōk Livonejas ordeni, jo tys byutu uzvarējis — Livonejas nabyutu, byutu Vōcejas koloneja; byutu uzvarējuši krīvi, leiši, cyti kaimīni — ari nabyutu Livonejas, bet kaida pōrkryvōta tauta. Senējos latvīšu cilēti apsavīnōja un 1918. goda 18. novembrī Latveju pasludynōja jau kai latvīšu naceju. Tū sekmeja ari boļševiku revoluceja, kas sagrōve carismu un poša klīva vōja.

Latvejas vēsture īzceļ luteriskūs zvidru laikus, bet katoliskūs pūļu raksturoj kai tymsus apspīsteības godus. Bet zvidri okupēja tīkai Vydzemi, Latgola beja Pūlejas varā, tōs politiskajā varā atsarōda Kurzemes

hercogiste. Bejušajā luteriskajā zvidru Vydzemē nav Latgolas stolltūs dīvnomu, tūs vītā beja nabadzeigi zemniku saišōnas nomi, kas tagad pīļneigi pazuduši, nav ari Kurzemes hercogistes slovonūs pīļu kai Jelgovā, Rundālē un cytur, tō vītā pōrplynam krūgu. Kaidu aprokta »Mērniku laikī«, cytu apdzīd dzejnīks Ed. Veidenbaums, kurs bejis lobs īdzārōjs, un tamlēidzeigi. Kurzemes hercogistei bez tam beja sova flote un kolonejas...

Attīceībā uz latvīšu īzceļōšonu. Pēc Ūtrō pasaulā kara beja dzērčāmi pōrmatumi, ka vairōk latvīšīm beja jōizbāg nu sovetu okupācijas terora, bet jōredz ari tys, ka tod Latvejas latvīši byutu klīvuši minoritate sovā zemē. Latveja beja un byus, bet voi jei byus latvīšu Latveja? Ari taida demografiskō stōvūklā dēļ, kaidis ir pošlaik...

Jemī par lobu šos munas nūpyutas. Syutu sirsneigus sveicīņus un Dīva svēteības vēļejumus!

ANŽELIKA GRYŠUNOVA, II KURSS

KRĪVEJAS AGRARĒS ZYNOTNES CELI

Nadaudz vairāk kā divus godsyntus nu Pitera I lelajim pōrkōrtōjumim Krīveja nūgōjuse lelu vēsturisku ceļu. Mūkišī pōrvārējuse feodalū atpali-ceibu, prota izveidōt spēceigu valsti, paplašnōt tōs rūbežus, atteistēt ryupniceibu, transportu, ikšējū un ōrējū tērdzniecibu. Lūti dinamisks beja XIX godsyntis, kōd pasaulam dūti daudzi geniji zynōtnē, literatūrā, mōkslā, bet XVIII godsynta sōkums beja patstōveigas agroekonomiskōs zynōtnes sōkums. Pēc Pitera I nōves ībruka alkateigu avantūristu pyuli, kuri izvozoja bogōteibas. Artemijs Volynskis, Pitera ideju dedzejys aizstōvs un nasamiryņoms ōrzemu invazejas pretiniks, kurs Annas Ivanovnas valdeibā beja kabinetmīnistrs, dzeivi beidze uz ešefota — jys par valsts golvonū bogōteibu uzskatēja zemi, ryupniceibai atvēlētjū agrarreformas lūmu, bet dzymtbyušonas atceļšonas problemas naizvērēja kai arī Pīters I. Zemnikūs jys redzēja slinkus dzārōjus, kuri nav spējeigi patstōveigi vadeit saimniceibu, uzsvoru lyka uz muižinikim, mudyņojūt vucieitīs ōrzēmēs.

Dzymbtbyušona Krīvejā nūsaturēja lūti ilgī — leidz 1861. godam, Rītumeiropā taidu vyspōr napazyņa, tōs atceļšona beja ražōšonas spēku atteistēibas starts. Nu nōves punkta izakustēja un sōce atsateistēt vyspyms lauksaimniceibas produktu ražōšona, pasalelyņōja graudu eksports.

Kai reforma īspaidōja lauksaimniceibas atteistēibu? Atbilde jōmeklej kūpivōkumūs un produkcējas iznōkumā, rēkinojūt uz vīnu īdzeivōtōju. Laikpūsmā nu 1864. leidz 1866. godam tyka sarāžōtas kartupeļu un labeibas 152,8 catūrtdaļas, nu 1870. leidz 1879. godam — 211,3, nu 1883. leidz 1887. godam — 255,2, nu 1885. leidz 1894. godam — 265,2 un nu 1900. leidz 1905. godam — 396,5; bet, rēkinojūt uz vīnu īdzeivōtōju — šymā laikā gryudu tyka ražōts 2,21, 2,59, 2,68, 2,57 un 2,81 catūrtdaļas, kartupeļu sovukōrt 0,27, 0,43, 0,44, 0,50 un 0,87 daļas. Taidejaidi Krīveja klīva nūzeimeiga gryudu eksportātōja pasaulā tērgā, 50 godūs pēc dzymbtbyušonas atceļšonas eksporta apjūms pasalelyņōja 7 reizes. Šys process turpynōjōs, lai arī ar 80. godim sōcēs ilgstūša agrara krīze un vysā pasaulī izamanēja tērga konjunktūra, cenas krasi sasamozyņōja. Pimāram, par kvīšu pudu laikā nu 1871. leidz 1875. godam mōksōja 90,1 kap., rudzu — 65,7 kap., mīžu — 60,6 kap., bet 1891. — 1895. godā jau atticeigi 55,6, 46,6 un 35,9 kapeikas. Leidzeigi krytōs arī ikšējā tērgā, 80. godūs atveiškūs regionūs nu 1 rubļa leidz 20 kapeikom par pudu.

Arī politiskū savilņōjumu divūs godu dasmytūs XX godsynta sōkumā vēļ beja jytūamas 1861. goda reformas plusi un minusi. Lai arī lāni, tūmār ražōšonā un eksportā pasarōdēja intensifikecējas pazeimēs. Lauksaimniceiba 1913. godā deve vairōk nakai pusi nu nacionalō īnōkuma — 51,4%, naudas izteiksmē lauksaimniceibas produkcēja sastōdēja 8792 miljonus rubļu pi kūpinōkuma 17108 miljoni rubļu un, rēkinojūt uz vīnu īdzeivōtōju, pa 102,2 rublim. Šymā laikā Anglējā uz vīnu īdzeivōtōju rēkinoja 463 rubļus, Vōcejā — 292, Francejā — 355, ASV — 695 rubļus. Tai nasaverūt uz ražōšonas pīaugumu un tō atpređōjumu, Krīveja beja agrari atpalykuse zeme.

Lai arī lānom, kai klūpdama, Krīveja vērzējōs pa tū pošu ceļu, pa kuru gōja bogōtōs Eiropas zemes un Amerika, īsasaistēja tērgā, atsateistēja zemniku

kooperaceja, sekmeigi atsateistēja zynōtne un izgleiteibas sistema.

Pasauli satrycynōja 1917. goda revolucejas, seviški Krīveju, laikpūsmis nu 1918. leidz 1991. godam tai bejis voi vīns nu dramatiskōkajim vysā vēsturē atticeibā uz zemniceibu un tū inteligences daļu, kura beja saisteibā ar agrarū sferu.

Pasaulā kars smogi īspaidōja lauksaimniceibu un pōrtykas ražōšonu, tūmār naizsauce ražōšonas spēku pīļņeigu sagrōvi Krīvejas laukūs, pōrtykas tērga būjācēja sōcēs vēļōk. Padūmu varas pasōkumi, citsirdeigi sovā byuteibā, moz deve lobuma, tīkai saosynōja politiskū stōvūkli, nūvadūt arī leidz atklōtai napakļōveibai.

Kara trešajā godā sējumu plateibas sasamozyņōja leidz 5%, ražēiba krytōs par 9,3% un kūpivōkums saruka par 11% — šāids sasamozyņōjums vēļ narunōj par katastrofu taidā satrycynōjumā, kai pasaulā kars, kurā beja irauti miljoni cylvāku un praktiski vysy Krīvejas ekonomiskais potēncials, slyktōkais sōcēs vēļōk. 1921. godā sējumu sasamozyņōšonōs sasnēdze 34,5 procentus, ražēiba nūpoka par 41% un kūpivōkums beja tīkai trešo daļu nu pyrmakara leimiņa — tei jau beja katastrofa, bods, masu mērsteiba. Tys vylka leidza arī cytas nalāimes, pīmāram, naudas sistēmas sasaškūbeišonu, cenu pīaugumu. Deficitā beja arī apgērbs, apovi, petroleja, sērkcūceni, byuvmateriali, mašinas un reiki.

1921. goda martā sasacēleKronšates jymniki, kuri vīnmār bejuši revolucejas atbolsts, pīsadaleja 27 tykstušas karaveivu un matrōžu, jys reiceibā beja 2 linejkugi, 140 krosa apsardzes lelgboli, vairōk par 100 lūzmetēju. Sasacēle Tambovas guberņas zemniki, kas padūmu vēsturē īgōja ar »antonovščinas« nūsaukumu. Zemniki na tyuleņ kērēs pi īrūčim, un jys prasēibas beja ekonomiskas. Sōs sasacēļšonōs, kai arī daudžōs cytōs vītōs, pīrōdēja kara komunisma strupceļu ar tō īspaidōšonas, terora un rekvizecju metodēm. Tys draudēja ar pylnu ekonomiskū sabrukumu un nabeidzamu karu ar sovu tautu, par valsts izdzeivōšonas kritereju klīva politikas maīņa, par objektīvu vajadzēibu īzavērēja pōreja uz saimnikōšonas normalom metodēm ar preču un naudas atticeibu izmōtōšonu, saimniciskū aprēkinu, materialū īnteresēteibu, personiskōs īnīciatīvas atbalsteišonu. Tam tod arī vajadzēja klīūt par jaunōs ekonomiskōs politikas byuteibu. Pamatā lyka kooperaceju un JEP beja labvēleiga ītekmē uz ražōšonas atteistēibu. Pēc dziļā pagrīmuma sōcēs strausy ražōšonas pacālums. Atteistēibas vēdejī tempī beja 10%, kas ir vysai augsts rōdeitōjs. Namiteigi cēlēs arī pīļsētniku uztura kvalitate. Pimāram, 1927. godā strōdniki patērēja 55 kilogramus gaļas, kolpōtōji — 62,9, bet pēc aprēkinim februarim — atblystūši 55,5 un 63,9, lauku īdzeivōtōji — 36,5 kilogramus. 1921. godā valdeiba izdeve dekretu par lauksaimniceibas kooperaceju, kura pīsavynōja arī mozumtērdzniecibu — 1925.—1926. godā valsts tērdzniecībā beja 15,5%, bet privātajā — 43,8%, kooperatīvajā — 40,7% preču apgrūzējuma, 1928.—1929. godā valsts daļa beja jau 13,1, privātō — 19,4 un kooperatīvō — 65,7 procenti; atticeibā uz vairumtērdzniecibu — arī tur 1926.—1927. godā pīdarēja jau 49,3 procenti.

JEP nūdrūšņōja lauksaimniceibas strauju atteistēibu, paraleli tyka veikti pētējumi zynōtnē. Bet dreizj ap JEP īza-

vērse osa politiska ceīņa, vōldūšōs partejas īspaideigōs aprīndas uzskatēja jū atsakōpušūs nu generalōs linejas. Valsts bolševistiskō vadeiba agrarajūs vaicōjumūs centusēs baļsteitīs uz kolektivom saimnikōšonas formom, par globalu pasōkumu īzarōdēja pīspīdu kolektivizaceja, tyka atmasti lozungi par baļsteišonūs uz īndīvalu zemniku un jō lobprōteigū kooperēšonūs.

Pīspīdu pasōkumi nadeve gribātūs rezulatus, kolektivizaceja veicēs lēni, nabeja populara zemniku vydā. Jo 1918. godā 1. jūni kolektivizāts beja 0,7% saimniceibu, 1927. godā — 0,8%, 1928. godā — 1,7%, bet 1929. godā vydā — 3,9%, tōdēļ »lelo lyuzuma« godā un vēļōk uz pīspīdu kolektivizaceju tyka masts vysy partejas, valdeibas un represīvū organu spēks. Kolektivizacejas radeitī zaudējumi naapsarūbežōja ar ražōšonas spēku īzjaukšonu — tyka īznieidāts zemniku dzeives veids, jys morale, etika un goreīgums, zynōtnes potēncials. Padūmu statistika, lai arī pōrpylna tryukumim, naslēp sādžas ražōšonas sagrōves faktu kolektivizacejas laikā. Krasi sasamozyņōja lūpu skaits un produkcējas ražōšonas apjūms.

Tai »lelais lyuzums« nūtīcis, vysy, kuri beja rēkinojūši ar dorba zemniceibu, tōs saimniceibu un kooperēšonūs, sēd cītumūs, kolhozos lēlā vairumā komandēj nu pīļsātōm atsyuteitī Davydovi, strōdniki, lai laukūs īnastu īndīvalu gōru un stīlu, pīļsātas kōrteibu.

Kolhozi nabeja populari zemniceibā, tī zemniks vairs nabeja sarāžōtōs produkcējas saimīnīks, ar tū reikōjōs valsts. Tēvejas kars icēra smogas rātas tautai, gryuši beja atrast gimīni, kuru nabyutu skōruse nōves malnō rūka, kur nabyutu sajāmuši ziņas par būjā gōjūšim, kur naatsagrīztu īvainōtī, sakrūpļōtī cylvāki. Otkon vajadzēja vysu atjaunōt nu drupom un palnym, lauki nu jauna klīva par lāta dorba spēka olūtu.

1950. — pīcgades pādejais gods, golvonī rōdeitōji nabeja sasnāguši 1940. goda leimīni, lai arī tys nu vysā beja leidzvērteigs ar 1928. godu. Leidzeigi kai uz 20—30 godu rūbežas, kod lauksaimniceiba tyka sagrauta ar kolektivizaceju, tai 40. godūs — karam. Arī 50. godu sōkumā stōvūklis beja lūti smogs, vysy dorbs baļstējōs uz administratīvom kampaņom un nūdūkļu — sagōdes terora. Par parōdim īzdeve pādeji gūvi, bet ryupniceiba kai mīļzeigs syknis nu laukiem īzsyuce dzeivū spēku. Strōdōdams kolhozā, zemniks pōrtyka nu pīmōju saimniceibas. Nūdūdūt valstei lūpus, pīnu, godā jys patērēja tīkai 16,7 kilogramus gaļas un 156 litrus pīna, bet nūdūkļu preses spīdīs pīauga. Bods beja na tīkai 1947. godā un na tīkai Ukrainā, Pīvolgā un Centralajā malnzemes zonā, beja arī Namalnzemē un turpynōjōs na godu vīn.

1954. goda janvarī CK pyrmais sekretars N. Hruščōvs PSKP CK grīzēs ar rokstu par gryudu problemu, lai ōtrōk pōrvārātu gryuteibas, jys uzskatēja par mērkīceigu uzart īvārojamas atmotu un aizlaistū zemu plateibas valsts austrumu rajonūs un vyspyrms Kazahējā, Rītumu un Austrumu Sibirejā, Ūrālūs un Pīvolgā. Sōkumam

Studentu klubēnī

īrūsnyōja apgyut 13 miljonus hektaru. Pījamūt videjū ražēibu 10 cēt nu hektara un centnera ar pōšizmōksu sovhozūs 47 rubli, 10 procentus lelu rentabilitāti jys rēkinoja, ka bez labeibas valsts budžetu pasapyldynōja ar 17—18 miljardim rubļu.

Jaunū zemu apgyušona gōja nu rūkas, tys klīva par vysas tautas lītu, pīsadaleja 1,7 miljoni cylvāku, tyka nūvērēzēta tehnika, byuvmateriali un naudas leidzēkli. Pyrmajūs divūs godūs apgyva 35,9 miljonus hektaru, tymā skaitā 20 miljonus Kazahējā un 14,9 miljonus hektaru Krīvejā, golvonajūs jaunapgyustamajūs rajonūs (Kazahēja, Sibireja, Ūrālī, Pīvolga) gryudu ražōšona pasalelyņōja 2,2 un sagōde — 3 reizes. Nu 1954. leidz 1959. godam atmotu un aizlaistū zemu apgyušonā valsts īguldeja 37,4 miljardus rubļu, bet nu preču gryudim īgyva ap 62 miljardim rubļu, teirais īnōkums — 24 miljardi.

Lāmums par jaunū zemu apgyušonu nabeja klīda, naskortōs zemes deve īspēju eisā laikā gyut īvārojami daudz gryudu papyldus. Mīļzeigas plateibas tyka īkļautas saimniciskajā apgrūzējumā, klīva par nūita un patēriņa tērgu, bet beja arī sovi minusi — cite valsts centrālī un zīmeļu rajoni, seviški Krīvejā — tyka nūškērtī nu resursim — jaunapgyutū rajoni sajēme laivas tisu. Tūmār šōs plateibas vajadzēja apgyut pakōpeniski, nūstyprynūt jau sasnāgtū, napīļānūt pōrsteidzeibu un pūstūšu attkismi pret dobu.

Laiku nu N. Hruščōva atstōdy-nōšonas un leidz pōrkōrtōšonōs sōkumam pījīmts apzeimēt par stagnacejas pūsmu. Gondreiz 18 godus pi Valsts styures beja L. Brežņevs, nikaidu īpašu īnīciatīvu nu jō puses nabeja, 15 godus valsts byuteibā mūnyōs uz vītas gryudāgu ražēibā, lai gon īguldejumi beja īvārojami, bet ekonomika beja deficitā. Slykti beja ar dorba ražēigumu un īzdavumu atsamokšōšonu, pasalelyņōja atpaličēba nu atteistēitōm zemem.

80. godu I puse rakstureiga ar »Kremļa veceišu« aizīšonu nu dzeives, pōrtykas saimniceiba beja izškūbeita, diktatura beja cylvākus atradynōjuse runōt atklōti un breivi. Pōrkōrtōšonūs sabīdreiba uztvēre, daudzās slāpnas cereibas tyka īkļautas aktīvā dorbā. Atsaklōja gon pōrbyuves atbalsteitōji, gon pretinīki, gon arī »neītraly«. Pyrmajā godā tyka eīstynōtī divi svareigi pasōkumi — plaši īzreklamāta ceīņa pret žyupeibu un alkoholismu, kai arī īnōkumim na nu dorba. Stagnacejas godūs dzeršona beja klīvare par tautas pūstu, 1987. godā, saleidzynōjūt ar 1980. godu, ražōja tīkai 40% veina un dagveina īzstrōdōjumu, bet dzārōju nu tō mozōk napalyka. Klōt nōce vēļ narkomaneja.

Agrarūs jautōjumu komiteja pamateigi īsadzīlīnōja zemes fonda stōvūkli, nu kura racionalas izmōtōšonas atkareiga cylvāku labklōjeiba. 30 godūs PSRS (1959.—1989.) aramzemes plateibas nu 293,5 miljoniem hektaru sasamozyņōja leidz 228,2 miljoniem, bet, rēkinojūt uz 1 īdzeivōtōju, nu 1,11 leidz 0,79 hektarim. Lelu ļaunumu nūdarēja hidrotehniskō byuviceiba, aizsprūsti uz leidzonumu ūpem, kō dēļ tyka aplyudynōtī 6,5 miljoni augleigu zemu hektaru. Iudija un vēja erozejai pakļauti 113 miljoni hektaru, nu tīm 60

miljoni ha aramzemes. Humusa sasamzyņōšonōs draud ar krīvu malnzemes īzzusšonu, tōs nūōrdeišonūs — pādejō pūsgorsymta laikā sastōvs sarucis par 40—50%; vairōk nakai 52 miljoni hektaru augšnes skōbums pōrsnādz normu.

Tīcis sastōdeits Belovežas nūleiguma projekts par agrarūs zynōtnes potēnciala izmōtōšonu jaunūs apstōklūs, programmu uzskaitējums, bet tī vēļ gaida realizaceju.

PSRS, ūtrō pēc ASV supervalsts pasaulē, sabrukuse, jōs ekonomika, vysas nūzares ir dziļā pagrimumā, tauta ubogoj. Pādejōs trejs catūrtdaļas godsynta, tys ir, vysy padūmu periods atticeibā uz agrarajim vaicōjumim bejuse zaudētū plānu īvirzeit krīvu laukūs civilizātas atteistēibas un plauksmes kēdē.

Asam aplyukōjuši 300 godus garu agrarūs zynōtnes, politikas, zemniceibas un lauksaimniceibas ceļu Krīvejā, tys ir bejis ērkšķains, miljonu pīlsōņu osoru un svīdu slācēits, sōrtōjīs tautas lobōkūs daļu un meitu asni. Prūtams, nav bejis nabeidzams Golgotas ceļš, bejuši arī gaišōki breizī, bet vīnmār pastōvējuse ceīņa storp labū un ļaunū, storp progresu un reakcju, bīži saosynōjuses leidz masu konfliktīm un karam, kurūs golvonais ūpers vīnmār bejuse zemniceiba.

Namīreigs beja XX godsynta sōkums ar revolucejom, karim, masu teroru pret uz šķīru un īdeologejas pamatim, na lobōks īzarōdēja arī jō nūslāgums ar lelas valsts sabrukumu, ekonomikas, morāles atkrīšonu atpakaļ, slīmeigu pōreja uz jaunu sabīdreibu, lokālīm karim. Daudz patīseibas ir vērdūs, ka uz demokrāteju orientātas sabīdreibas vītā, vyspōrcīļvēcyskūs vēriteibu prioritāšu un tīsiskūs sakņu vītā sajīmts nomenklaturas kapitalisms, birokratīks tērgs un krimināla sabīdreiba, bet nu demokrātejas palīcis tīkai nūsaukums.

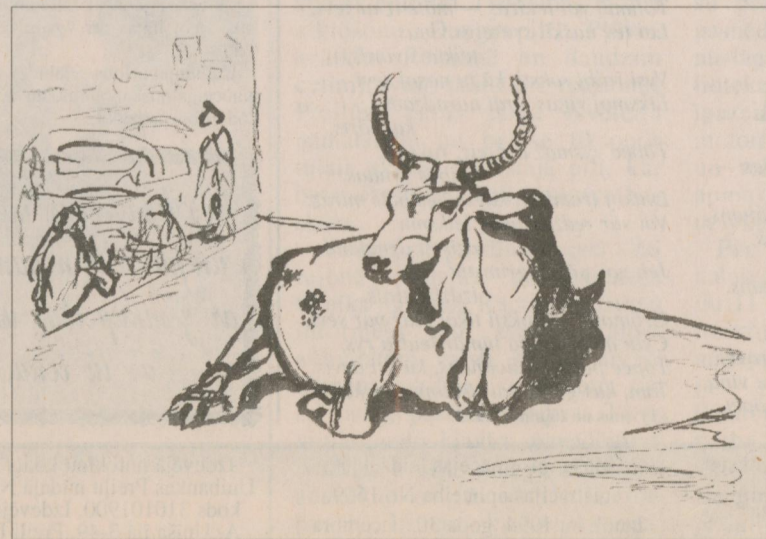
A. Nikonova dorbs saucas drama un tei vyspyrms ir zemniceibas, bet leidz ar tū arī tautas, jo leidz XX godsyntam lauku ļaudis beja īdzeivōtōju pamatmasa Krīvejā. Lai ar jys rūkom tyka calta un veidōta valsts, atsateistēja un aizsargōja, liktīns tai tragīskis. Drama atsateistējuse pa spirālī. Taidu pošu dramu pōrdzeivōjuse arī agrarū zynōtne. Pyrmais Krīvejas ekonomīsts Ivans Posoškovs tyka īslūdžāts Petropavlova cītūksnī, dažaidūs laikūs represejom pakļauti cytī zynōtnīki. Reizē ar tīšu teroru rysa lauku spēku un leidzēļu ekonomiska un politiska īzsyukšona, centrā un Namalnzemē īzaveidōjōs plaši apgoboly bez cylvākim un ar myrušom sādžom.

Nivina nu agrarajom reformom natyka nūvasta leidz golam, taipat kai 1861. goda reforma, kod zemniki palyka feodalisma paliku žnaugūs, 1907. goda, kura minimāli beja paradžāta 20 godim, pōrtraukta karam, revolucejai, laukūs atdzeivynōjōšō JEP likvidāta 20. godu sōkumā, pēc 1953. goda septembra īvērzeitī progresīvī pasōkumi dreiz beja izsmalti ar lāmumu pretruneigumu un subjektīvismu... Pōrbyuves godu meklējumi un 90. godūs aizsōktō agrarō reforma sasarežģēja ar kōrteju nasaprasšonūs un nav sasnāguse gola uzdavumus...

PASNĪDZĒJA PĪZEIME:

Anželika ir paklusa un bykla meitine, aizrauteibas pīru meklej ilgī, tūmār akadēmika A. Nikonova myuža lelōkais dorbs jū aizrōve un tai rodōs šys referats, kurs pīteikami labi iztver ītyleīgō pētējuma golvonū īzeimi un ir studentes vēlte īzcyļajam nūvodnikam jō pīmiņas godā.

J. ZEĻONKA,
Dr. ekon. prof.

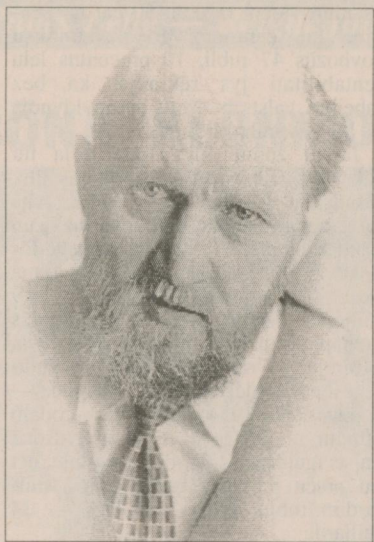
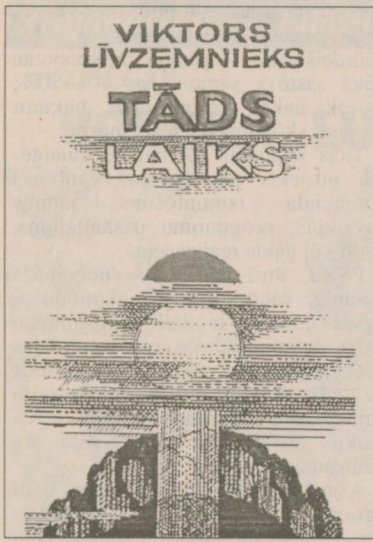
Latvejas Mōkslas akademejas Latgales filiāles 2. kursa studentu dorbi:

• Daina Eglite. Bez nūsaukuma. (Grafikas darbneica.)

• Una Gura. »Gūvis uz munas zemes.« (Pedagoģejas nūdaļa.)

• Jōns Laicāns. »Dūmas par Vērša godu.« (Pedagoģejas nūdaļa.)

DZEJAS DĪNAS * DZEJAS DĪNAS * DZEJAS DĪNAS * DZEJAS DĪNAS * DZEJAS DĪNAS * DZEJAS DĪNAS

Viktors Līvzērnīks un jō grōmota

JŌNS EIĶSNIS,
LKC IZDEVNĪCĪBAS
VADEITĪJS:

— Ispējams, ka nōkušos nedēļas beigēs izīs Viktora Līvzērnīka dzejūļu krōjums «Tāds laiks». Beja icarāts kai jubilejas izdavums autora 60 godim, beī sovlaiceigi natyka sakōrtōts, isavylka izdūšona.

Dzejūļu krōjums sastōv nu četrōm daļōm. Trejs nūdaļas ir poša autora originaldzejūli un catūrtō — atdzeja. Jōsoka, ka jō dorbi dizgon skorbi, seviški pyrmajā un ūtrajā nūdaļā, kur raksteits par myusdinom, par laiku, kaidā pošlaik dzeivojam un dzejnīks vysam izsoka dizgon lelu kritiku par najēdzeibom, kas nūteik pošlaik.

Jō dzeja ir augsta leimīņa, kas prosa ryupeigu laseišonu, isadziļinōšonu tekstā. Krōjums nav lels, kūpā ar attālym — picas ispidlūksnes, nalela formāta, 160 lopaspuses bizs. Ilustracejom izmontōtas fotografijas

nu dažaidim laikim, sōcūt ar tīm, kod dzejnīks strōdōja Skrīverūs Andreja Upeiša muzejā, kūpā ar A. Upeiti, cytas — vēlōka laika, jūs autori ļūti dažaidi. Jōņa Sveņča nūformējums — vōki un nūdaļā, titullopas — teksts un dekoratīvs zeimējums, vōka pyrmō loppuse — divōs krōsōs. Grōmotas metiņš dizgon prōvs — pusūtras tyukstūšas, cena — ap 60 santimim.

VIKTORS LĪVZĒRNĪKS

Tamā dīnā
ar pārkyuņa leitu un krusu
kōrna un slapņom kōjom
atnōce breiveiba klusa
pi munom mōjom,
juntu sev lyugdama.
Kū nōci pi naboga,
skaista, lepna un škērdeiga byudama!
Kur tevi lai lik, kai mytnōt?
Atklimti rudinī taida kai okla.
Nī pologu taidu, kū klōt
muna mitekļa koktā,

reizem ar maizi un yudini
jōizteik pošam pusbodā.
Ōrzēmē tev tik daudz bogōtu rodu,
tī tevi lutynoj, rūtoj ar zidim
un gūdoj sarunōs vidōs.
Ari še Tova Augsteiba gaideita tyka,
daudzynōta, seņilgōta.
Bet vairs ni tō spora, ni prika,
— kam breiveiba tukšīnikam plykam,
vyss sajysmā krōtais gaisis!
Un tai nu tei atzīt
rudinī, postolom kōjōs
taida kai aizvainōta
gar munom mōjom,
bez rūtom, bez saules stora.
Drūti vin, ka pi tīm
kam tys spūžums, kam vara.

1991. goda 6. novembrī — dīnā, kod ar PSRS dekretu atļōve Latvejai atsadaleit nu PSRS.

MŌTES SIRDS

Kaidis dīnai byus vokors, kas pateiks,
kas zyn.
Dūmas grubulim nazyn kur auļoj,
jau bāda uz papēžim naspīdra myn,
— mōtes sirds nūdrab un juyti —
ceļ tevi sauļup.

Kod tramdeits pa pasauli,
nazīnā dzeits,
kod pādejūs svīdrus ceļš izsyuc,
kod ryugia ir maize un dīz kaidis
byus reits, —
mōtis sirds nūglauž un juyti —
naboltāis izzyud.
Kod nava kur dētīs un nauzīd majs,
mōtes sirds aicynoj, atēj uz mōjom.
Aprīms nadīna, nasyurstēs vairs,
un dūmai otkon byus zeme zam kōjom.

1995
TĀVTĀVU SĀTA
TAI KAI SOLA
Tymst padebess, pōr lauku
pārkyuņš grand,
un naredz vairs, kur kōju spert un ū.
Kaut kur rej suņš un ū kai vinda kland.
Voi mani sauce kaidis, voi taipat škit.
Bolss dzērdāta. Nu kaidom
dzeilem nōk?

Te pēški zībiņš šķeļ, zam debess veid
zyboltō gaisma aizvin sveitlōtk
tāvtāvu sāta, ka ni apraksteit.
Maņ pigurušūs ocu priškā stōv
kai teiksmā sola, tai kai sapyns sens.
..Gaist miraža. Kai vyss, kas
sapnūs blōv.
Vin sliksnis vēļ tīpat. Kai svātakmiņš.

Kōp latvīts stykla kolnā,
Štiud atpakaļ, splaudōs un lōdōs.
Voi vērts? Varbyut augšā kūž solna?
Lai jau antenš par sauleiti gōdoj!
Skrīn latvīts pasauli, pazyud.
Laikam nav latvīts bejis.
Brameigs atnōk ar mēli osu,
Nu dūmoj, ka jō kaidis beidēs.
Ii latvīts cytkōrt mežabrōļūs,
Līk svešinīkam rautīs un tryuktīs.
Lai plucynōts liktīņa sōļūs,
Bet naīs jau kalpeibu lyugtīs.
Ii latvīts šudīņ zemessorgūs,
Aizstōvēt zemi un dzeivi.
Lai šambreizam laikūs borgūs
Nanūdreb veiri par breivi!

1992
DZĪSME
AUTOMOBĪLAM

Jo es nūpērktu auto, Kaimīni
Atvārtu lāgus un mutes.
Es stōvātu pogolma vydā,
Un varbyut tod sētnīks
Pyrmāreiz sveičīnam pacaltu capuri.
Ūstobas saimīneica
Mani uzlygtu pušdīnēs,
Bet meita
Mašīnas malnlaka spīgeļi
Nu vysim smaidīm izavālātūs
»mulstūšū«.
Nu catūrtō stōva tārģōtu advokats
Par azaru, kur divmetru leidakas.
Bet mūdīste, kurai sūmeņā bods,
Jo lyugtu es vēļreiz, aizdūtu naudu.
Atklōti sokūt,
Es smaideitu cylvākim pretim.
...Slūta, histeriska pogolma dāma,
Nūkāde sapnī,
Uzkylypūt munim garumejūšīm
kamašim,

Maņ vajaga — auto!
1959

Par jū vys nasaklōj runōt —
nu kōteigūs pilsōņu noma
kai razboinīks izraideīts.
Mūdras acīs jau manēja seņ,
ka tai navar ū —
patīseibaī pīzeimej ūsas,
un navar golvōt, par kū eisti smejas,
svātku reizēs naz kōpēc jys pīpēši
saskōbst.

Tod vēļ atsaļau izateikti,
ka kōrteigūs pilsōņu nomā
keivejas nelgas ap trauceņu pina.
Un voi biškeņ nav taidis kai jucis?
Runoj,
meklejt spīgeļi kaidu,
kas rōda,
kur maly, kur taisneiba,
kur skaistais, kur naskaistais...
Par taidu vys nasaklōj runōt.
Jo redzīt jū paklyupam ceļa putekļūs,
Uzlicīt smogokū akmini,
pī kēdem pikalitī,
lai nakleisti zam saules šōs,
lai nasatrauc prōteigus prōtus.
Un par bīdu tīpat uz jīnera pavēstīt:
»Te pakritis mīra grōvējs —
Pītera Miglīnika vōrdā nūsauktais
dzejnīks
Viktors Līvzērnīks«.

1969

KŪ SACEIT...
BLĒDEITĪS?
Kod zūbi jōpakar vadzī
un koklā uboga torba,
kod ni naudas, ni dorba,
kū saceit?
Vin atēit
un likt aiz auss:
essi, jō blēdeisi!
Jo nalobais vin nāparaus...
1994

»Zemtura« latgaliskōjums nu valsts
volūdās

VIKTORS TROJANOVSKIS
»AR NŪPYUTU
KABATĀ«

»Kod godu pyurs arvin tūp pylnōks,
Myusim reizem jīmā ilykōnīs der
Un pasasmeit nu okas pylnōs,
Kur varaveiksna gaisnu dzer« —
ar šaidīm vōrdīm sovu jaunū, pēc skaita
jau piktū, naseņ Rēzeknē izdūtū un
tagadejōs rēzeknītes Intas Mangulsones
ilustrātū dzejūļu krōjumu ivoda
ludzōnīte Janīna Tabūne. Taipat kai
īpriķšejūs (»Un aizrit myužs« (1992),
»Tyvums un tōlums« (1993), »Namīrs«
(1994), »Ar rūdiņa elpu« (1996)), ari šōs
lirikas grōmotas vōrsmas jūrjūjom caur-
auž autore sirsneiba, patīseīgums,
dzeives, dobas nūskaņu un cylvāka
dvēseles loba pazeišona un dziļa
izpratne. Pamatā vysa dzeja ir autobio-
grafiska, bez skalīm vōrdīm un sauklim,
tūtīs ik rynda jīmā nōk nu sirds, kotrā
skaidri monoma navyltōteibas vīnkōršō
elpa.

Krōjuma lelōkō daļa vēlteita
mīlesteibaī dažnīdažaidōkajōs jōs
izpasmēs, un šai dzejai pīmit īpašs
maīgums un tālaineiba:

»Ar mīlesteibu sōkuši mes asom,
Ar mīlesteibu kopu ceļš teik pāsts,
Lai gon pa vydu rēkīnojam un lēsam,
Vyss myužs mums tūmār mīlesteibas
jūsts«.

(»Ar mīlesteibu«)
Tik teišam, kod blokus meilōtais (voi
meilōtō), škit, pat Zīmassvātku snigputīni
vēji ikaušējūsi mīlesteibas gunīs.

Na jau vēlti daudzas Janīnas Tabūnes
vōrsmas muziki itārpuši melodejōs.
Sovulaik populārōs dzīsmes »Pīlōdžu
veins«, »Tāva mōjas« komponējis Uldis
Deigalis, kasete īrakstējis jō vadeitāis
Modūnas ansamblis »Zelteri«,
skanējušas »Vačō rateņa« aptaujōs,
vijāniš »Biteitēs«, Ludzas »Cilaveņas«,
Zvērģzdīnes un cytu etnografiskū
ansambļu snīgumā. Ari krōjumā »Ar
nūpyutu kabatā« natryukst melodisku
dzejūļu — »Skūlas valsis«,
»Zīmāsvātku putīni«, »Tys vōrdenš«,
»Syupulēs«, »Uzsmāidi saulei«. Tūmār
ari šaidūs pantūs organiski īsaaūž
pōrdūmas par dzymtū zemi, nūvodu,
tāva mōjom, jāneibu, lobū un ļaunū,
dzeives straujū ritējumu un jāgu. Īdvas-
mas, auleibas un krōsu kvēles pīšōtyn-
tajōs ryndōs atsārūn vīta rezignacejai un
smēļdzei par naatgrīžami azgōjušū.

Pesimistiski skumeigas nōtis īsazūg
pōrdmōs un izjūtōs par myusu laika
nūrīsem, kod var pagut sirds, prōts un
rūkas, dvēselī pōrjimt tukšums — šamā
ziņā rakstureigs pagarais dzejōjums »Pī
sabrūkus mōjas«, kur volda pamestei-
ba, dzeiva vin lopegle un atmiņas.
Lai voi kai, tūmār ticēsīm, ka gaišūs
mīrkļū myusu myužā ir kritīni vin vairōk,
tōdēļ izmysumam ļautīs nadreikst, jo
»Tev tak pīdar tik daudz loba — cytu
smīkli, pošā sōpes un tī dzīli dzīli sirdī
— padūms, kai var vēldzēt slōpes« (»Kū
estī grībim?«).

Tōpēc, sekojt cīnejamōs dzejneicas
padūmam, bōzsim vin nūpyutu tai dziļōk
kabatā, un tik sūļōsim uz prišku!

Tōlumā voi leidzās — mōte ir ar tevi,
Lai tev naškīt svareigs viņas
teiktāis vōrds,
Vysi raibī roksti, kū tu nosoj sevi,
Liksmoj viņas sirdī naradzams
kai sōrts.

Tōpēc vysmoz dažreiz, rokstiāt
raibōs ryndas,
Lyukoj īraudzēt, kai mōtes acīs mirdz:
Voi var redzēt jīmōs leiksmu
dzīsmī dyndam,
Jeb voi, sōpēs grimstūt, lēni
izdzīst sirds.
Grōmotā, kū roksti tīkai pats par sevi,
Cytu myužā daļa tūmār leidza rys,
Tōpēc pastōv vaicōjums, kū esi devis
Tam, kas grōmotai tōs lopas atšķeiris.
»Tyvums un tōlums«, 1993

PĪTERS GLEIZDANS
Dzīdōtōju
prīcai

Ontona Rancāna izdevnīceiba,
veiksmeigi sasadorbojt ar SIA »Latgales
druka« specialistim, grōmotas »Rūtoj,
rūtoj« projekta iniciatorim un koordina-
torim, Latgališu rakstnīceibas muzeja
vadeitōju Pīteri Lōci, pensionātu skūlōtōju
Ontonu Matvejānu sovlaiceigi laiduse
klajā latgališu tautas dzīsmu vōceleiti.
Īvodroktā O. Matvejāns roksta:
»Krōjumeņā — latgališu tautas dzīsmes
dzīdōtōju vajadzēibom gon muzykas, gon
kōra stuņdēs«.

Sabīdreibas atteisteibas procesā nōkas
na tīkai dzīdīt, bet ari raudīt, tūmār patīsī,
tautas dzīsmēs izteiktī ceptīni ir
naaizmērstami, muzykas melodiskumā
izskaņ dzeives kōrteibaī un svātumam.

Krōjums ir kōrtejais, gaideitāis
pīnasums nūvoda vokālajā kulturā, aicynoj
profesionāli pīlyneidōtīs un myusdīneigi
izgleitōtī pōrmontēt tautas dzīsmēs itārptū
mentalitatī, tautas gora atvārteibu.

Attālūs: vōka pyrmō un trešō lopas, P.
Gleizdāna zeimējumi.

Krōjumeņš divdāleigs — pyrmajā, kur
»Rūtoj saule« itylpynōta 61 dzīsmē,
dzērdāta un pīraksteita Drycānu, Rykovas
apkrōtnē, cytur, pi Lubōna un dūmōta
pašdarbeibas ansambļu repertuara
kuplyņōšonai, bet ūtrajā — »Rūtoj bite«
— pa lelōkajai daļai O. Matvejāna, dažas
ari Andra Eriņa sacarātōs dzīsmes ar
pazeistamu dzejnīku vōrdīm, pa lelōkajai
daļai latgališu, un šei daļa — 24 dzīsmes
— adresāta jaunišu ansamblim. Bet, kai
soka, nav līgtas ari vysim, kuri prūt un
dzīd.

Izdavums ir lobs ceļabīdrys svātūks, kod
pīnōceigs nūskaņojums, un cytūs breizūs,
kod grībis padzīdīt...

Vēļ līkai trejs mēnešus »Zemlurs« byus līk lāts — zynī
un pasuīti, nōkamgod dūmojam jū padarēt kuptoku
ar zemkūpeibas un uznēmējdarbeibas zīnom un leidz
ar tū cena, ari abonēšona s mōksa ceļsis.

JANĪNA TABŪNE
DZEIVES
GRŌMOTA

Ir jau apraksteitas daudzas,
daudzas lopas —
Raibu raibas ryndas, tukšums,
šveikōjums,
Vītom krōsas grīzeigas un napas,
Vītom izskotōs kai gaumeigs
rūtōjums.
Kotra raibō lopa — kaida
myužā dīna,
Dzeives grōmotā kū mādžom īgravēt,
Namonūt, ka vysam sekoj byutne vīna,
Kurāi lamts ar rokstim kūpā izsōpēt.